

Fiduciary condition and protection of confidentiality in contracts (Capital supply contracts - with a comparative reference)

Mostafa Amiri Farsani¹

1- Master's degree in private law, Department of Law Azad University, Shahrekord, Iran

Abstract.

Secrets arising from contracts in all economic, commercial, industrial, etc. fields, economic prosperity and the growth of the commercial competition system have an important role. The growing growth of economic espionage causes the inherent importance of trade secrets, and the creation of a special support mechanism for it. This support basically shows the society's sensitivity to this issue and is considered necessary for the growth of the economic system. In contractual relations, the recipient of secrets is responsible for keeping confidential information and using it according to the established rules, and the result of non-compliance will be the fulfillment of his responsibility. The American legal system, by establishing special protective laws in the field of contractual secrets, seeks to protect the rights of the owners of these secrets as much as possible, and the Iranian legal system, although it generally provides preliminary protection against the violation of secrets; However, the situation is not clear regarding solutions such as an extremely quick temporary order or a request to declare a vote. The present research studies the concept of confidentiality clause in contracts for providing capital in law (with a comparative reference) using descriptive-analytical method.

Keywords: confidentiality clause, confidential information, fiduciary obligation clause, capital supply contract.

¹ mostafa.amiri.edz@gmail.com

شرط امانت داری و حفاظت از محرمانگی در قراردادهای (قراردادهای تامین سرمایه - با اشاره‌ای تطبیقی)

مصطفی امیری فارسانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۴

چکیده

اسرار ناشی از قراردادهای در تمامی زمینه‌های اقتصادی، تجاری، صنعتی و...، شکوفایی اقتصادی و رشد نظام رقابت تجاری دارای نقش مهمی است. رشد فزاینده جاسوسی‌های اقتصادی، موجب اهمیت ذاتی اسرار تجاری، و ایجاد ساز و کار حمایتی خاصی را برای آن در نظر می‌گیرد. این حمایت در اصل نشان دهنده حساسیت جامعه به این موضوع است و جهت رشد نظام اقتصادی امری ضروری تلقی می‌شود. در روابط قراردادی، دریافت‌کننده اسرار مکلف به نگهداری اطلاعات محرمانه و استفاده از آن مطابق ضوابط تعیین شده می‌نماید که نتیجه عدم تقیید، تحقق مسئولیت وی خواهد بود. در نظام حقوقی آمریکا با وضع قوانین حمایتی ویژه در حوزه اسرار قراردادی، به دنبال حمایت هرچه بیشتر از حقوق دارندگان این اسرار می‌باشد و نظام حقوقی ایران، هرچند در مجموع حمایت مقدماتی در برابر نقض اسرار به عمل می‌آورد؛ لکن در مورد راه‌حلهایی چون دستور موقت فوق‌العاده سریع یا تقاضای اعلام رأی، وضعیت روشنی ندارد. تحقیق حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به مطالعه شرط امانت داری و حفاظت از محرمانگی در قراردادهای (قراردادهای تامین سرمایه - با اشاره‌ای تطبیقی) می‌پردازد.

واژگان کلیدی: شرط محرمانگی، اطلاعات محرمانه، شرط تعهد به امانت داری، قرارداد تامین سرمایه..

^۱ - کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه ازاد واحد شهرکرد، شهرکرد، ایران.

مقدمه

در جهان امروز، اطلاعات اهمیت بسیار زیادی یافته‌اند؛ به نحوی که در بسیاری موارد مزیت تجاری شرکت‌ها و افراد به دانش و اطلاعات آنهاست. خاصیت مهم دانش و اطلاعات این است که به راحتی و بدون کمترین هزینه و تلاشی - آن‌هم در جهان امروز- قابل انتشار و توزیع میان عده‌ی کثیری از افراد است. از طرف دیگر دستیابی به اطلاعات و دانش، کار ساده و کم‌هزینه‌ای نیست. کسب و کارها زمان، انرژی و منابع مالی زیادی را صرف این می‌کنند که دانش فنی، اطلاعات مربوط به بازار، راهکارها و برنامه‌های تجاری و مواردی از این دست را تهیه کنند؛ بنابراین صاحبان این اطلاعات نیاز دارند که از این اطلاعات محافظت نمایند و مانع از آن شوند که رقبا و یا هر کس دیگری به این اطلاعات ارزشمند دسترسی پیدا کند. بطور کلی در قرار دادهای تامین سرمایه طرفین قرارداد در جریان مذاکره انعقاد و اجرای قرارداد به اطلاعات طرف مقابل که ارزش تجاری دارند و افشای آنها برای اشخاص ثالث باعث زیان هنگفت طرف قرارداد می‌شود دست می‌یابند، بنابراین ضروری است با درج شرطی در قرارداد یا انعقاد یک موافقت نامه محرمانگی از این اطلاعات ارزشمند محافظت نمایند. همچنین بعد از تعیین و تشریح موضوع رازداری باید تعهدات و وظایف گیرنده یا متعهد رازداری در دو قسمت مجزا شامل مواردی که شامل تعهد می‌گردد و مواردی که از دامنه تعهدات رازداری خارج است معین در قرارداد درج گردد تا از ابهام و اختلاف آتی تا جای ممکن کاسته شود. در بین حقوقدانان، قوانین و اسناد بین المللی نظرات مختلفی در خصوص تعریف محرمانگی و شرایط و آثار آن وجود دارد از جمله ماده ۳۹ موافقت نامه تریپس. همچنین ماده دوم نمونه توافق نامه محرمانگی اتاق بازرگانی بین المللی. همچنین در ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیکی ایران ضمن برشمردن مصادیق اسرار تجاری الکترونیکی به خصوصیات چگونگی داشتن ارزش اقتصادی مستقل، در دسترس عموم قرار نداشتن و انجام تلاشهای معقولانه برای حفظ و حراست از آنها اشاره شده است. در حقوق آمریکا قانون متحدالشکل اسرار تجاری مقرر می‌دارد: در صورتی که دادگاه از نقطه نظر قانونی دریابد که قرارداد یا هر یک از شروط قراردادی در موقع انعقاد قرارداد، نامعقول

بوده است دادگاه می تواند از اجرای قرارداد خودداری کند یا به استثنای شرط نامعقول می تواند باقی قرارداد را اجرا کند یا می تواند آنقدر اجرای شرط نامعقول را محدود سازد که از هرگونه نتیجه نامعقول جلوگیری بعمل آورد. به نظر می رسد این امر در قانون ایران با ماده ۹۵۹ قانون مدنی امکانپذیر باشد زیرا این ماده سلب حقوق مدنی را به طور جزئی پذیرفته است لذا دادگاه می تواند آن شرط نامعقول را اجرا نکند یا اجرای شرط را محدود کند تا از هرگونه نتیجه نامعقول جلوگیری شود.

یکی دیگر از مسائلی که پرداختن به آن ضروری است بررسی ماهیت حقوقی قراردادهای حفظ محرمانگی در نظام حقوقی ایران است. بطور کلی شروط حفظ محرمانگی را می توان به صورت عقود حفظ محرمانگی منعقد کرد؛ حمل عنوان عقد به این نوع قراردادها صحیح می باشد، چرا که مطابق ماده ۱۸۳ قانون مدنی "عقد عبارت است از اینکه یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری، نمایند و مورد قبول آنها باشد" باید توجه داشت که مقصود از تعهد تراضی آمیخته با التزام و پای بندی است. عقود حفظ محرمانگی ماهیتا از نوع عقود عهدی بوده و متضمن نوعی ترک فعل می باشند؛ چرا که نتیجه اصلی عقود آنچه هنگام انشاء مورد توجه طرفین قرار می گیرد پیدایش تکلیف حقوقی یعنی تعهدی است که گریبان گیر شخص طرف معامله می گردد. در صحت عقود حفظ محرمانگی هیچ تردیدی نیست چرا که مطابق ماده ۱۰ قانون مدنی قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است. بناء عقلا نیز بر صحت چنین قراردادی و لزوم پای بندی طرفین با مفاد آن دلالت دارد زیرا در غیر این صورت روابط معاملاتی تجار و شرکتها به هم می ریزد و ریسک انجام پروژه ها افزایش می یابد.

تشریح تعارض دسترسی به اطلاعات و حفاظت از محرمانگی در قراردادها

نظریه حاکمیت شرکتی نظریه ای است که برای بازتعریف روابط میان ارکان شرکت ارائه شده است. یکی از مشکلاتی که حاکمیت شرکتی همواره با آن مواجه است، تعارض منافع سهامداران و ذی نفعان است که الزاماً هماهنگ با یکدیگر نیست (یحیی پور، ۱۳۹۲: ۷۳) تعارض مورد بحث نیز از این جنس است. در این قسمت ابتدا مبنای اقتصادی این دو حق متعارض بحث می شود و سپس با تحلیل دو راهکار کنترل اطلاعات به صورت مورد به مورد توسط خود شرکت و کنترل توسط نهاد ثبت شرکتها کارآمدی نهاد ثبت شرکت ها ثابت می شود.

مبنای اقتصادی لزوم دسترسی به اطلاعات در راستای منافع ذینفعان در قراردادها

ذی نفع هر شخصی است که بدون داشتن سهم می تواند بر موفقیت شرکت تجاری در رسیدن به هدفش تأثیرگذار باشد یا از آن تأثیر پذیرد. دایره ذی نفعان در گذر زمان به تدریج گسترده شده و امروز به عقیده برخی حقوقدانان دربرگیرنده کل جامعه (اعم از افراد داخل و خارج از شرکت) است، از این رو حاکمیت شرکتی در کنار حفظ اعتماد سهامداران باید به سلامت اقتصادی جامعه و همه ذی نفعان توجه کند (یحیی پور، ۱۳۹۲: ۲۳). این مفهوم از ذی نفع را می توان در چارچوب نظریه شهروندی شرکت توجیه کرد؛ انجمن جهانی اقتصاد مفهوم شهروندی شرکت را مفهومی برای ورود به جامعه تعریف کرده است. تأکید این نظریه بر شیوه ای است که شرکت در آن ارتباطات اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی خود را با افراد و گروه های مختلف بخصوص سهامداران، کارکنان، مشتریان، شرکای تجاری، دولتها و جامعه تعیین می کند این مفهوم به مجموعه فعالیت های اجتماعی - اقتصادی اشاره دارد که شرکت ها اغلب به عنوان عضوی از اعضای جامعه انجام می دهند. هنگامی که رژیم حقوقی تجارت و کسب و کار امتیازاتی به شرکت تجاری اعطا می کند، مسئولیت هایی را صریح یا ضمنی نیز به آن تکلیف می کند. وجود محیطی شفاف از سازمان شرکت های تجاری به گونه ای که بتواند حس اعتماد و امنیت را در اشخاص برانگیزد، از لوازم این ارتباطات اقتصادی و اجتماعی است که در اولین نظام های حقوق شرکت ها نیز مدنظر بوده و مبتنی بر این باور است که تحقق این موضوع جز از طریق دسترسی به اطلاعات امکان پذیر نیست از جمله مسئولیت هایی که به شرکت های تجاری در جهت تحقق مفهوم شهروندی شرکت تکلیف شده، ایجاد تصور شفاف از محیط سازمانی شرکت تجاری برای جامعه است، زیرا ارزیابی فعالیت شرکت تجاری و بهتر رقم خوردن ارتباطات را برای مردم ممکن می کند. (طباطبائی حصاری و صفی زاده، ۱۳۹۹: ۷۳۴)

مبنای اقتصادی لزوم حفاظت از محرمانگی در تعهدات و قراردادهای

اگرچه در نظریه های پسانئوکلاسیک دیدگاه مالک محوری سهامداران از بین رفته است و امروزه شرکت تجارتي دیگر ملک سهامداران محسوب نمی شود، لیکن نمی توان این موضوع را کتمان کرد که حتی اگر سهامداران، مالکان شرکت هم محسوب نشوند، باید از دیگر ذینفعان شرکت، متمایز و تفکیک شوند. مبنای این تفکیک را می توان در نظریه بنگاه به عنوان مجموعه ای از روابط قراردادی یافت. این نظریه بنگاه را صرفاً فروض قانونی می داند و واقعیت آن در عالم خارج را تعدادی قرارداد بین عوامل مختلف تولید-اعم از سهامداران یادگیر ذی نفعان درون شرکتی - میپندارد. با این حال جنس رابطه قراردادی سهامداران و ذینفعان دو گونه متفاوت است؛ اولاً ذی نفعان مدعی مبلغ مشخص و ثابتی از بنگاه هستند، درحالی که سهامداران مدعی باقیمانده و مازاند؛ ثانیاً ذی نفعان نسبت به سهامداران اولویت دارند و این حق اولویت نسبت به پرداخت ادعای خود به طور کامل است؛ لیکن سهامداران حق دریافت آنچه پس از پرداخت مبلغ مورد ادعای ذینفعان صورت می گیرد، دارند. این تحلیل نمایانگر آن است که همواره سهامداران شرکت وابستگی اقتصادی بیشتر و بالتبع خطرهای بیشتری نسبت به گروه های ذی نفع به خصوص در کشورهای دارای مدل حاکمیت شرکتی داخلی که مبتنی بر حالت متمرکز و سهامداران کتتری است، متحمل می شوند و بر این اساس باید منافع آنها در ارجحیت باشد و از حقوق بیشتری نسبت به سایر ذینفعان برخوردار شوند که از جمله آن، لزوم حفظ محرمانگی برخی اطلاعات شرکت به نفع آنهاست.

بررسی در حقوق امریکا

در اوایل سال ۱۹۸۲ آیسبیل^۱ بیان داشت: اقتصاد امریکا در حال گذر از جامعه صنعتی به جامعه اطلاعات محور است. در دوره کنونی، رشد شاخصهای اقتصادی بر پایه قدرت اطلاعات شکل می گیرد. نقش زیربنایی اطلاعات در رشد سرمایه‌گذاری، پیشرفتهای اقتصادی و عملکرد مهم آن ها در شاخص های امنیت ملی موجب شده است تا اطلاعات مختلف در نظامهای حقوقی، مورد حمایت قانونگذاران قرار گیرد. آلوین و تافلر^۲ در کتاب خود موج سوم^۳ در

^۱ -Aisbilt

^۲ -Alvin and Toffler

^۳ -Third wave

بررسی تاریخ اقتصادی جهان سه موج مختلف را تحلیل کرده اند. این سه موج عبارتند از: موج کشاورزی، موج صنعت و موج اطلاعات بنابراین، میتوان دوره فعلی را عصر اطلاعات نامید. (Nasheri, 2005: 97 به نقل از رهبری، ۱۳۸۸: ۳۷) بر این اساس، دستیابی غیر قانونی به اطلاعات محرمانه موجب پیدایش پدیده ای نوظهور به نام تروریسم اطلاعاتی^۱ گشته است. از دریچه مباحث مربوط به اسرار تجاری، اطلاعات شامل هر نوع داده مالی، تجاری، علمی، فنی، اقتصادی و مهندسی است.

یکی دیگر از عناصر بنیادی اسرار تجاری، ارزش اقتصادی آنهاست. بر اساس این رویکرد، تنها رویه هایی، اسرار تجاری تلقی می شوند که دارای خاصیت درآمدزایی باشند. لزوم حمایت همه جانبه از اسرار تجاری در این بستر ایجاب میکند تا صرف وجود استعداد درآمدزایی نیز مشمول حمایتهای قانونی قرار گیرد. ارزش اسرار تجاری ممکن است، بالفعل باشد مثل فرمول سرّی تولید شیشه های با مقاومت بالا که عملیاتی و محصول آن به بازار ارائه شده است، یا ممکن است بالقوه باشد، یعنی با آنکه اطلاعات محرمانه، هنوز در امر تولید هستند، اما این قابلیت را دارند که با به کارگیری آنها، منافی را تحصیل کرد (رهبری، ۱۳۸۸: ۳۷)

بنابراین، صرف برخورداری یک رویه تجاری از استعداد درآمدزایی موجب میشود تا این رویه، مشمول سازوکارهای حمایتی از اسرار تجاری قرار گیرد. بر اساس این رویکرد، رویه ها و اطلاعات تجاری در شرایطی اسرار تجاری تلقی میشوند که جنبه پنهانی داشته باشند. لذا هر آنچه که به سادگی به دست آید، راز تجاری محسوب نخواهد شد. بر همین اساس، در نظام آمریکا و در پرونده Electro craft corp VControlled motion, inc, minneosta, 1983 دادگاه اثبات محرمانگی را شرط ورود در ماهیت پرونده و صدور حکم دانسته است. (Simon and Jones, 2005: 77) به نقل از رهبری، ۱۳۸۸: ۳۷) در تشخیص محرمانه بودن رویه های تجاری میتوان از ملاک عرفی استفاده نمود. بر اساس این ضابطه، تشخیص متعارف، ملاک تعیین کننده محرمانه بودن یک رویه تجاری است. بحث مهم در خصوص لزوم محرمانگی، در مباحث مربوط به ادله اثبات، متبلور می شود. در نظام کامن ل، رویه قضایی بر این امر دلالت دارد که خواننده با اثبات آشکار بودن مسئله برای همگان، می تواند از مسؤولیت رهایی یابد بنابراین در این نظام حقوقی، اصل بر سری بودن رویه های تجاری است و خواننده با اثبات آشکار بودن مسئله از مسؤولیت رهایی می یابد. با توجه به مطالب فوق به نظر میرسد که با پذیرش این رویه، سازوکارهای حمایتی از دارندگان اسرار تجاری به نحو مطلوب تأمین شود. بر اساس این شاخص، دارنده باید تدابیر معقول جهت حفظ اسرار تجاری را اتخاذ کرده باشد. بر این اساس، اطلاعات باید به نحوی که

^۱ -information terrorism

شایسته آنهاست، حفظ شوند. از اینرو، قرار دادن اطلاعات مهم تجاری و مالی در یک پایگاه اینترنتی نا امن یا ارسال آنها به وسیله سامانه های الکترونیکی رایگان، که هر لحظه در معرض هک قرار دارند، خارج از حد متعارف تلقی می شود (Simon and Jones, 2005: 27) به نقل از قبولی درافشان، دانش ناری و ساعتچی، ۱۳۹۲: ۱۱۱)

در نظام حقوقی ایران، در قوانین مختلف و به ویژه در توافق نامه های دو جانبه به بحث اسرار تجاری اشاره شده است. به عنوان مثال در ماده ۱۵ قانون موافقت نامه دولت ایران و اتریش در مسائل گمرکی مصوب ۱۳۸۳ آمده است: در مواردی که طرف، معتقد است اجرای درخواست باعث افشای اسرار صنعتی، تجاری یا حرف های کشور می شود یا مغایر قوانین ملی است، می تواند از ارائه کمک خودداری نماید. در موافقت نامه حمایت از سرمایه گذاری متقابل میان دولت جمهوری اسلامی و دولت فدرال آلمان مصوب ۱۳۸۲ و در تعریف شاخص های حقوق مالکیت فکری نیز به اسرار تجاری اشاره شده است. بند ۳۲ از ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار ایران مصوب ۱۳۸۴ در تعریف اطلاعات افشا نشده اوراق بهادار مقرر می دارد: هر گونه اطلاعات افشا نشده برای عموم مردم که به طور مستقیم یا غیر مستقیم به اوراق بهادار مربوط می شود و در صورت انتشار بر قیمت و یا تصمیم سرمایه گذاران تأثیر می گذارد، اطلاعات نهانی قلمداد می گردند. علی رغم وجود قوانین فوق و استفاده پراکنده از اصطلاح اسرار تجاری، تنها ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲ تعریفی از اسرار تجاری ارائه داده است. اسرار تجاری الکترونیکی داده پیمایی است که شامل اطلاعات، فرمولها الگوها، نرم افزارها، برنامه ها، ابزارها، تکنیکها، تألیفات منتشر نشده، نقشه ها، اطلاعات مالی، روش های انجام تجاری، فهرست مشتریان طرح های تجاری و امثال اینهاست. با وجود تعریف اسرار تجاری در قانون فوق، از آنجا که قانون تجارت الکترونیک، قانون خاص است و صرفاً اسرار تجاری الکترونیکی را شامل می شود، می توان بیان داشت که در نظام حقوقی ایران تعریف جامعی از اسرار تجاری وجود ندارد و این مفهوم، در قوانین جاری کشور، به طور شفاف، به رسمیت شناخته نشده است. (قبولی درافشان، دانش ناری و ساعتچی، ۱۳۹۲: ۱۱۱)

در نظام حقوقی آمریکا و بر اساس قانون اسرار تجاری^۱ ۱۹۶۶ اسرار تجاری عبارتست از اطلاعات شامل فرمولها، الگوها، برنامه ها، ابزارها، روشها، تکنیک یا رویه ای است که منافع اقتصادی را برای دارنده، چه به صورت بالقوه و چه به صورت بالفعل، به ارمغان می آورد و دارنده نیز تدابیر لازم را جهت حفظ اسرار تجاری، اتخاذ نموده باشد. رشد فزاینده سرقت اسرار

^۱ - Trade Secret Act

تجاری و نقش مهم این اسرار در پویایی اقتصادی، موجب شد تا سیاستگذاران نظام حقوقی آمریکا، در سال ۱۹۹۶ قانون جاسوسی اقتصادی^۱ را تصویب نمایند. این قانون، اسرار تجاری را چنین تعریف کرده است: تمامی اشکال و گونه های اطلاعات مالی، علمی، فنی، تجاری، مهندسی و اقتصادی شامل الگوها، طرحها، ترکیبها، ابزارها، برنامه ها، فرمولها، طرحها، روشها، فنون، رویه ها و قوانین، خواه ملموس باشند، خواه غیر ملموس و خواه به شکل نوشتاری ذخیره شده باشند یا از طریق عکاسی یا از راه سپردن به ذهن. البته این قانون نیز معتقد است دارنده باید تدابیر معقول را جهت حفظ اسرار تجاری اتخاذ نموده باشد و اسرار تجاری دارای خاصیت درآمدزایی بالقوه نیز باشند.

همان طور که مشاهده می شود، این قانون به نسبت قانون اسرار تجاری، با به رسمیت شناختن گستره وسیعی از اطلاعات به عنوان اسرار تجاری از جمله اطلاعات نامرئی و فن آوران، تعریف جامعی از این نهاد حقوقی ارائه داده است. از اینرو، با توجه به یافته های حقوق تطبیقی، مناسب است، قانونگذار ایران نیز در قانونی خاص، تعریف جامعی از اسرار تجاری ارائه دهد.

رفع تعارض منافع اطلاعاتی

مباحث قبلی نشان داد که از یک سو تأمین منافع ذی نفعان لزوم دستیابی حداکثری به اطلاعات قراردادی را و از سوی دیگر تأمین منافع طرفین قرارداد، لزوم حفاظت از محرمانگی و عدم افشای اطلاعات را در قالب کارکرد اطلاع رسانی مطرح می سازد. برای حل این تعارض، سه راهکار قابل تصور است.

راهکارهای حل تعارض منافع

۱- مدل آزادی اطلاعات

آزادی اطلاعات به معنای حق افراد جامعه نسبت به آگاهی از اطلاعات موجود در همه نهادهای عمومی و دولتی از جمله نهاد ثبت شرکت های تجاری است (انصاری، ۱۳۸۷: ۲۶) در این مفهوم، همواره رابطه یک سویه حق و تکلیف برقرار است؛ بدین معنا که عموم جامعه به عنوان ذی حق مطلق نسبت به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی و گاه غیرعمومی شناسایی می شوند و نهادهای مذکور صرفاً در این رابطه نقش تکلیفی بر عهده دارند که اطلاعات موجود

^۱ -Economic Spionage Act

را به اشخاص مذکور ارائه دهند (انصاری، ۱۳۸۷: ۲۰۶)

پیش فرض حاکم بر دکترین آزادی اطلاعات نظریه نمایندگی سنتی است؛ یکی از نویسندگان در تشریح این نظریه و نقش بنیادین آن در شکل گیری مفهوم آزادی اطلاعات معتقد است: در یک جامعه مردم سالار کل حکومت و اطلاعات آن به مردم تعلق دارد و حاکمان و مدیران جامعه به طور مستقیم یا غیرمستقیم نماینده و وکیل مردم هستند. بر این اساس همان طور که هر مالکی می تواند به دارایی خود دسترسی داشته باشد و از کم و کیف آن مطلع شود، اطلاعات موجود در دستگاه های حکومتی نیز به مردم تعلق دارد و به عنوان موکل هر زمانی می توانند از وکیل خود بخواهند تا حساب دوره تصدی خود را پس دهد. (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۴۲) این مبنا دقیقاً همان موضوعی است که آزادی اطلاعات را به عنوان یکی از مدل های پیشنهادی در کنترل تعارض منافع سهامدار ذی نفع مطرح می سازد. بر اساس این استدلال اقدامات کنترل کنندگان شرکت های تجاری به وکالت از قشر عظیمی از سهامداران و ذی نفعان صورت می پذیرد و آنها تنها به عنوان وکیل و نماینده سهامداران عمل نمی کنند، بلکه در سیاست گذاری های خود باید حقوق ذی نفعان را نیز ملحوظ دارند (یحیی پور، ۱۳۹۲: ۳۵) چارلز هیل^۱ و توماس جونز^۲ معتقدند برای آنکه ذی نفعان تشخیص دهند که آیا واقعاً مدیران در راستای منافع آنها اقدام کرده اند، باید به صورت مداوم و آزادانه به اطلاعات شرکت ها دسترسی یابند (Hill & Jones, 1992: 140) به نقل از قبولی درافشان، دانش ناری و ساعتچی، ۱۳۹۲: ۱۱۱)

مدل آزادی اطلاعات که امروزه بر مبنای شیوه نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات بنگاه های اقتصادی عمومی مصوب ۱۳۹۷ کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در حوزه شرکت های عمومی پیاده سازی شده است، رژیم حقوقی حاکم بر اطلاعات شرکت های تجاری و در نتیجه نهاد ثبت شرکت ها را در مقام ارائه اطلاعات عملاً به نهادی منفعَل تبدیل می کند که باید به صرف خواست متقاضیان ارائه اطلاعات نماید و گاه بدون آنکه درخواستی از جانب آنها صورت پذیرد، به ارائه هرچه بیشتر اطلاعات بپردازند، مگر آنکه با تصریح قانون یا حکم دادگاه اطلاعات مورد نظر در چارچوب استثنائات دسترسی به اطلاعات قرار گیرد. براساس ماده ۷ مصوبه مذکور مدیر شرکت تنها در صورت تأیید کمیسیون انتشار می تواند اطلاعات بنگاه اقتصادی را در چارچوب استثنائات افشا به مدت محدودی مورد محافظت قرار دهد.

^۱ -Charlews.L.Hill

^۲ -Thomas M.Jones

۲- مدل آزادی قراردادی

براساس نگرش "ازدیاد سود" شرکت های تجارتي، هدف نهاد ثبت شرکت ها به عنوان یکی از ابزارهای تنظیم رژیم حقوق شرکت ها آن است که به بهترین شکل رابطه میان دو گروه مدیران و سهامداران را تنظیم کند. تأکید دکتريين مذکور بر دو گروه مدیران و سهامداران سبب می شود تنظیم روابط با گروه های ذی نفع از حوزه حقوق شرکت ها و در نتیجه نهاد ثبت شرکت ها خارج شده و داخل شاخه دیگری به نام حقوق قراردادها شود (طوسی، ۱۳۹۳: ۲۹۹). مبنای حقوقی نظام حقوق قراردادها "حمایت از شخص دارنده اطلاعات" است. بر این اساس منطق حقوق قراردادی اگرچه از ارائه اطلاعات حمایت می کند، لیکن این حمایت در چارچوب نظریه حقوقی بگذار خریدار مواظب خود باشد. به گونه ای است که شخص جاهل تنها در اندک مواردی تحت حمایت قانونی قرار می گیرد. این موضوع سبب می شود انگیزه کافی برای شخص جاهل در کسب اطلاعات باقی بماند (انصاری، ۱۳۹۳: ۳۶۲)

در نظام مذکور ارائه اطلاعات تا جایی الزامی است که به اشتباه مؤثر نسبت به موضوع قرارداد- به گونه ای که موضوع واقعی با معنای قراردادی آن مطابق نباشد- نینجامد و در سایر موارد اصولاً اشتباه ناشی از جهل هیچ گونه خللی به نفوذ عقد وارد نمی سازد^۱. (انصاری، ۱۳۹۳: ۳۶۲) زیرا این موضوع مردم را به کسب اطلاعات تشویق می کند و از این نظر کارایی مدنظر حقوق قراردادی در ایجاد انگیزه نسبت به کسب اطلاعات را بهبود می بخشد. بنابراین اگر یکی از اصول حاکم بر نظام حقوق قراردادها را اصل عدم ارائه اطلاعات یا ارائه حداقل اطلاعات بدانیم بیراه نگفته ایم. ماده ۲۰۰ قانون مدنی: اشتباه وقتی موجب عدم نفوذ معامله است، که مربوط به خود موضوع معامله باشد. در چارچوب این مدل کارکرد اطلاع رسانی نهاد ثبت شرکت ها نسبت به ذینفعان را می توان ارائه اطلاعات کلی نسبت به وضعیت شرکت تجارتي تا حدی که موجب آشنایی اجمالی نسبت به شرکت تجارتي گردد، قلمداد کرد و نسبت به موارد جزئی تر-همچون عملکرد شرکت- آنها را معاف از تکلیف ارائه اطلاعات به ذی نفعان کرد. همچنین مطابق متدولوژی حقوق قراردادها، برای الزام به ارائه هر گونه اطلاعات بیشتر ذینفعان باید با مراجعه به دادگاه و اثبات تعهد کنترل کنندگان اطلاعات به ارائه اطلاعات یا وجود قوانین مطرح خاص اطلاعات موردنظر خود را اخذ کرد (کوتر و یولن، ۱۳۹۲: ۲۹۵)

^۱ -Coveat emptor

۳- مدل طراحی حق دسترسی به اطلاعات ثبت شده

از جمله مدل هایی که در نظام های حقوقی مختلف برای آشتی دادن دو هدف متعارض دستیابی به اطلاعات و محرمانگی اطلاعات به منظور ایجاد اعتماد و امنیت در تعاملات میان شرکت تجاری و ذینفعان مورد پیشنهاد اندیشمندان قرار گرفته، تأسیس حق دسترسی به اطلاعات ثبت شده در سیستم ثبت شرکت های تجاری است (طباطبائی حصاری و زمانی، ۱۳۹۷: ۲۲۸)

نهاد ثبت شرکت ها در این روش را می توان به عنوان برقرارکننده تقارن اطلاعاتی معرفی کرد که از یک سو با اطلاع رسانی نسبت به وضعیت حقوقی شرکت تجاری اسباب آگاهی ذی نفعان را فراهم می آورد و سبب تقارن اطلاعات میان متعاملان در معاملاتی که یکی از طرفین آن شرکت تجاری است می شود و از سوی دیگر با گزینش اطلاعات بر مبنای نیاز ذی نفعان و عدم ثبت اطلاعات محرمانه، منافع سهامداران را نیز مدنظر قرار می دهد؛ روشی که تحت عنوان مدل حق دسترسی به اطلاعات مطرح می شود. برای شناسایی شیوه کنترل باید توجه داشت که اطلاعات ثبت شده در نهاد ثبت شرکت ها به دو دسته اطلاعات مرجع و اطلاعات مالی اقتصادی قابل تقسیم هستند. بحث حفاظت از محرمانگی در کنار دسترسی به اطلاعات در حوزه هر دو دسته اطلاعات اخیرالذکر مطرح است؛ لیکن به واسطه آنکه نهاد ثبت شرکت ها بسته به نوع اطلاعات شیوه متفاوتی در ارائه دارد، تقسیم بندی مذکور ارائه می شود.

الف- اطلاعات مرجع

داده ها یا اطلاعات مرجع اطلاعات مربوط به شناسایی شخصیت و هویت حقوقی شرکت تجاری و صاحبان و دارندگان حق امضای آن است. از آنجا که داده ها و اطلاعات مرجع در شناسایی شرکت تجاری و اهلیت آن اهمیت زیادی دارد، ارائه اطلاعات هویتی که به شناسایی منحصر به فرد شرکت تجاری توسط ذی نفعان منجر شود، ضروری می نماید. در این زمینه سیستم ثبت اطلاعات شرکت های تجاری، درصد تعریف مجموعه اطلاعاتی است که در کنار حفاظت از محرمانگی، نیاز ذی نفعان را در شناسایی شخص حقوقی برطرف سازد؛ این اطلاعات عبارت اند از: شماره شناسایی، نام حقوقی شرکت، وضعیت (فعال یا غیرفعال)، محل تشکیل (ثبت)، قالب شخصیت حقوقی شرکت تجاری، اطلاعات مربوط به کنترل کنندگان شرکت تجاری (سهامداران کنترلی بالای ۵۰ درصد و مدیران)، طبقه بندی صنعتی، تاریخ ها (شامل تاریخ مربوط به تشکیل و سازمان دهی مؤسسه، تاریخ انحلال و تاریخ ثبت).

ب- اطلاعات مالی و اقتصادی

شرکت های تجاری- چه کوچک چه بزرگ- آمارهای گسترده ای در مورد وضعیت

اقتصادی خود تولید می کنند، لیکن ارائه تمامی این اطلاعات، محرمانگی شرکت تجارتي را به خطر می اندازد. با توجه به آنکه اصولاً اهمیت این اطلاعات برای ذی نفعان ارزیابی شرکت و تصمیم گیری در مورد سرمایه گذاری یا نظارت بر عملکرد قانونی شرکت تجارتي است و جزئی نگری در این اطلاعات - به گونه ای که در اطلاعات مرجع صورت پذیرفت - برای آنها مطلوبیت ندارد، نظام ثبت شرکت ها برای آنکه از یک سو بتواند نیاز ذی نفعان را برطرف کند و از سوی دیگر از منافع شرکت ها محافظت کند، سیستم گزارش های دوره ای را پیش بینی کرده است این روش علاوه بر آنکه نیاز ذی نفعان را تأمین می کند، شرکت ها را نیز از ارائه اطلاعات جزئی مربوط به فعالیت های اقتصادی معاف می کند. این گزارش ها معمولاً به صورت سالیانه و پس از تشکیل مجامع عمومی و با تصویب اطلاعات توسط اکثریت به ثبت شرکت آنها ارائه می شود (Kundu, 2019: 2) به نقل از قبولی درافشان، دانش ناری و ساعتچی، ۱۳۹۲: ۱۱۴)

شناسایی مدل کارآمد حل تعارض

رینر کراکمن^۱ و همکارانش در کتاب آناتومی حقوق شرکتها این پرسش را مطرح کرده اند که کارآمدی در ظرف حقوق شرکت ها اساساً چه مفهومی دارد و به تحلیل آن پرداخته اند. آنها معتقداند: هدف کلی حقوق شرکت ها به عنوان یک چالش قانونی همانند هر حوزه حقوقی دیگری احتمالاً خدمت به منافع جامعه به عنوان یک کل است. اگر بخواهیم صریح تر بگوییم، مطلوب و غایت نظام حقوق شرکت های تجارتي، پیشبرد رفاه کلیه افراد از جمله سهامداران، کارمندان، تأمین کنندگان، مشتریان و همچنین اشخاص ثالثی مانند جوامع محلی و ذی نفعان است که از فعالیت شرکت متأثر می شوند. این موضوعی است که اقتصاددانان از آن به عنوان رفاه کلی و عمومی جامعه یاد می کنند (Kraakman et al., 2017: 22) به نقل از قبولی درافشان، دانش ناری و ساعتچی، ۱۳۹۲: ۱۱۱) بنابراین می توان مفهوم کارایی در ظرف حقوق شرکت ها و در نتیجه در نهاد ثبت شرکت ها را که از ابزارهای تحقق حقوق شرکت هاست، رسیدن به وضعیت تعادلی میان کلیه گروه های متأثر از فعالیت شرکت تجارتي تلقی کرد که در چارچوب آن برآیند تمامی نیروها صفر است (طوسی، ۱۳۹۳: ۶۶)

از طرف دیگر، حقوق قراردادها نیز اگرچه با ارائه قواعد ماهرانه سعی در ایجاد تعادل بر مبنای الزام طرفین به ارائه برخی اطلاعات و حفظ اطلاعات دیگر کرده است (کوتر و یولن: ۲۶۸)

^۱ -Reiner Kraakman

و ۲۶۹)، لیکن به واسطه اعتقاد به اصل ارائه حداقل اطلاعات به سنگینی این ترازوی نامتعادل به سمت سهامداران منجر شده (+۱) و ترویج فرصت طلبی کنترل کنندگان شرکت تجاری و ضرر ذی نفعان (-۱) را در پی داشته است.

این مواضع در حالی رقم خورده است که در مدل حق دسترسی به اطلاعات ثبت شده در سیستم ثبت شرکت های تجاری ب واسطه آنکه سهامداران و ذی نفعان هر دو به عنوان ذی حق - یکی ذی حق در حفاظت از اطلاعات (۰) و دیگری ذی حق در دسترسی به اطلاعات (۰-) شناخته می شوند، کفه ترازو در حالتی متعادل قرار داشته و به نفع هیچ یک از دو طرف سنگینی نمی کند، از این رو از کارآمدی برخوردار است.

مفاد تفاهم نامه ی عدم افشای اطلاعات

برخی از تعهدات قراردادی واجد آثاری هستند که پس از خاتمه قرارداد نیز به قوت خود باقی می مانند قراردادهای سرمایه گذاری معمولاً حاوی مقرراتی ناظر به گسترش پاره ای از تعهدات به زمان پس از خاتمه قرارداد هستند از جمله این شروط، شرط رازداری و امانت داری است. بطور کلی در قرار دادهای سرمایه گذاری طرفین قرارداد در جریان مذاکره انعقاد و اجرای قرارداد به اطلاعات طرف مقابل که ارزش تجاری دارند و افشای آنها برای اشخاص ثالث باعث زیان هنگفت طرف قرارداد می شود دست می یابند، بنابراین ضروری است با درج شرطی در قرارداد یا انعقاد یک موافقت نامه ی محرمانگی از این اطلاعات ارزشمند محافظت نمایند. همچنین بعد از تعیین و تشریح موضوع رازداری باید تعهدات و وظایف گیرنده یا متعهد رازداری در دو قسمت مجزا شامل مواردی که شامل تعهد می گردد و مواردی که از دامنه تعهدات راز داری خارج است معین در قرارداد درج گردد تا از ابهام و اختلاف آتی تا جای ممکن کاسته شود. بطور کلی باید گفت موافقت نامه عدم افشای اطلاعات یکی از مهم ترین و اساسی ترین موافقت نامه هایی است که باید قبل از انعقاد قرارداد بین طرفین بسته شود و ضمانت اجرایی نیز از جمله جبران کامل خسارت ناشی از نقض تعهدات قراردادی مرتبط با افشای اطلاعات برای نقض کننده در نظر گرفته شود تا امکان هر گونه سوء استفاده را کاهش دهد.

موضوع موافقت نامه

موضوع موافقتنامه عبارتست از تعهد به حفظ کلیه اطلاعاتی که طرفین بصورت رسمی یا غیررسمی، مکتوب یا شفاهی یا الکترونیکی، بیواسطه یا باواسطه، مستند، ضبط شده، قابل خواندن با دستگاه یا دیگر اشکال در اختیار طرفین قرار می دهند. به طور خلاصه موضوع موافقت نامه حفظ اطلاعات تخصصی و فنی یکدیگر در خصوص موضوع مورد توافق به صورت محرمانه است. در اینجا لازم است تا در خصوص غیرالزام آور بودن مفاد تفاهم نامه که بی ارتباط با بحث موضوع توافق نامه هم نیست مطالبی بیان شود. باید بیان کرد مفاد تفاهم نامه به غیر از شروطی همچون عدم افشای اطلاعات، انحصاری بودن و سایر شروطی که تصریح به الزام آور بودن آنها شده است، الزام قانونی برای طرفین ایجاد نمی شود و صرفاً مبنایی برای مذاکرات بعدی طرفین تا انعقاد قرارداد نهایی محسوب شود. اگرچه باید گفت الزام آور نبودن تفاهم نامه و یا توافق هایی از این قبیل به دلیل قاطع نبودن مفاد این توافق ها و کامل و نهایی نشدن مذاکرات و عدم تحقق توافق جامع بین طرفین در این زمان است.

به عبارت دیگر مفاد این توافق ها حاکی از آن است که طرفین هنوز در تصمیم خود برای تشکیل قراردادی مانند جوینت ونچر قاطع نبوده و در واقع به نوعی در مرحله تدبیر و تدبیر هستند و از طرفی دیگر قصد انشا نهایی برای ایجاد جوینت ونچر به وجود نیامده است. الزام آور نبودن اینچنین توافق هایی باید از مفاد آنها کشف شود و عنوان موافقتنامه در این خصوص نقشی ندارد. اگرچه برای پرهیز از سوء برداشت ها و رفع تفاسیر غیرمنطقی ضروری است که از عناوین صحیح و مرتبط قراردادی استفاده شود ولی مفاد قرارداد بر عنوان آن تقدم دارد. در این باره برای مثال می توان به قراردادی که تحت عنوان Cooperation Agreement بین شرکت اتریشی austria.ca و شرکت ایرانی کامپیوتر "ل" در سال ۱۹۹۷ و با موضوع تشکیل جوینت ونچر امضا شد اشاره کرد.

طرفین توافق کردند که پس از امضای قرارداد فوق مذاکرات خود را تا انعقاد موافقتنامه اصلی جوینت ونچر ادامه دهند ولی شرکت اتریشی از امضای موافقت نامه مزبور منصرف شد که همین امر به اقامه دعوا طرف ایرانی در مرجع داوری برای اخذ خسارت ها به دلیل نقض قرارداد منتهی شد، در نهایت طرفین با سازش به اختلاف خود پایان دادند. اگرچه نام قرارداد مزبور همکاری انتخاب شده بود و مفاد آن در برگزیده ماهیت تفاهم نامه بود و طرفین صرفاً قصد خود مبنی بر انعقاد قرارداد جوینت ونچر در آینده را اعلام کرده بودند. بر این اساس برای پرهیز از هرگونه اختلافاتی دقت در انتخاب نام و عنوان قرارداد ضروری است. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۵: ۶۶۰).

بنابراین باید دقت کرد که برای جلوگیری از هر گونه شائبه ای در خصوص نام موافقت نامه و آثاری که آن موافقت نامه به دنبال دارد باید به صراحت عنوان موافقت نامه تصریح و درج شود.

شرط حق نظارت بر قراردادهای محرمانگی مجوز گیرندگان

این شرط، مسئولیت قراردادی و پاسخگویی برای نقض تعهد حفظ محرمانگی یا سوء استفاده از چنین اطلاعاتی توسط خود مجوز گیرنده، پیمانکاران فرعی، کارمندان یا کارکنان سابق وی را مقرر می کند. به طور خلاصه دریافت کننده اطلاعات محرمانه موظف است در خصوص وظایف و تعهداتی که از قرارداد محرمانگی ناشی می شود دستورات و اقدامات لازم را به کارکنان خویش دهد. (Baldia, Soni., 2010. p. 11 به نقل از حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۵: ۶۶۰)

اجرای حداقلی یک از شروط مهم موافقت نامه محرمانگی

در قرارداد محرمانگی مجوز گیرنده باید حداقل همان درجه مراقبت از اطلاعات محرمانه را اعمال کند که نسبت به اطلاعات شخصی خود اعمال خواهد کرد.

قانون حاکم بر تفاهم نامه

قانون حاکم بر تفاهم نامه که با توافق طرفین در تفاهم نامه قید شده و تعیین می شود. به عنوان مثال می توان اینچنین بیان کرد که طرفین می توانند برای حل و فصل اختلافات بندی را به این صورت در قرارداد درج کنند؛ هرگونه اختلاف نظر، در تفسیر و اجرای این قرارداد یا نقض یا عدم اعتبار، به صورت دوستانه حل و فصل خواهد شد و در صورت عدم حصول نتیجه، از طریق مراجعه به داوری و یا کارشناسی اقدام به حل و فصل اختلاف کنند. (پاسبان و قربانی زلیخایی، ۱۳۹۶: ۱۶)

ماهیت قرارداد عدم افشای اطلاعات

قرارداد عدم افشا همانطور که معلوم است موضوع این قرارداد تعهد به تسلیم (تحویل) یک شیء موجود در زمان انعقاد نیست، بلکه تمامی اطلاعاتی را که در طول دوره ی اعتبار قرارداد ممکن است رد و بدل شود در بر می گیرد. در نتیجه بدون تردید قرارداد با اتفاقات غیر قابل پیش بینی مواجه خواهد شد که باید کنترل گردد.

شرط محرمانگی و توافق نامه‌ی عدم افشای اطلاعات

توافق نامه عدم افشای اطلاعات به عنوان اولین اقدام قراردادی و ابتدایی ترین توافق نامه برای شروع مذاکرات و تبادل اطلاعات از سوی طرفین و در نهایت امضای قرارداد محسوب می شود و ممکن است در توافق نامه، شرطی با مضمون عدم دور زدن گنجانده شده و توافق نامه تحت عنوان دور زدن ممنوع امضا شود. بر اساس این شرط طرف دریافت کننده ی اطلاعات متعهد می گردد در طول مدت تعیین شده از زمان افشای اطلاعات به طور مستقیم و غیر مستقیم با طرف ثالثی که طی مذاکرات به وی معرفی می شود وارد معامله و مذاکره (حتی از طریق مدیران، سهام داران، مشاوران، وکلا، کارمندان یا نمایندگان) نشده و از هیچ یک از فرصت هایی که در اثر تلاش های طرف افشا کننده برای وی آشکار شده بهره نبرد، مگر در صورتی که رضایت کتبی او را کسب کند یا چنین رابطه ای قبل از ورود به مذاکرات حاضر وجود داشته باشد. (رهبری، ۱۳۹۳: ۵۳۱)

به طور مثال در قراردادهای انتقال تکنولوژی در جهت اکتشافات نفتی یکی از شروط اساسی مندرج در آن حفظ محرمانگی اطلاعات است. باید بیان کرد تکنولوژی در قرارداد سرمایه ای است که مالک برای به دست آوردن آن تلاش بسیار کرده است و مسلماً هزینه گزافی را نیز صرف به دست آوردن و تجاری سازی آن کرده است.

اما این سرمایه به دلیل خاصیت تکثیر پذیری خود همواره در معرض افشا و پخش شدن قرار دارد به همین خاطر است که در قرارداد ذکر می شود که استفاده کننده و یا انتقال گیرنده و توسعه گیرنده در مدت قرارداد حتی پس از آن وظیفه حفظ این اطلاعات را دارد. از طرف دیگر در راستای استفاده مطلوب از تکنولوژی و تحقق انتقال و توسعه باید اهدافشان را از انعقاد قرارداد شرایط محیطی و برخی اسرار رقابتی در اختیار مالک قرار دهد و در مقابل او را متعهد به عدم افشای اطلاعات نماید حتی مذاکرات طرفین منجر به انعقاد قرارداد نشود این تعهد همچنان بر عهده طرفین قرار می گیرد که اسرار محرمانه را که از آن مطلع شده اند را پیش خود نگه دارند.

نکته ای که باید به آن پرداخت این است که همه مسائل مندرج در قرارداد را نمی توان محرمانه قلمداد کرد و نیازمند به معیاری هستیم تا بتوانیم این موارد را توسط آنها تعیین کنیم. سازمان توسعه صنعتی ملل متحد بخشی از این ضوابط را در مجموعه تحت عنوان راهنمای کسب تکنولوژی خارجی در کشورهای در حال توسعه با تأکید بر قراردادهای لیسانس تکنولوژی بیان کرده است در مواردی که طرفین در خصوص موارد محرمانه توافقی نکرده اند راهگشا به نظر می آید. یک- شرط رازداری فقط ناظر به اطلاعات و آگاهی هایی است که به صورت کتبی یا سایر روش های قابل قبول در اختیار طرف قرارداد قرار گرفته است و چنانچه

اطلاعات یاد شده به صورت شفاهی به وی ارائه شده متعاقباً به صورت کتبی مورد تایید قرار گرفته باشد. دو- با توافق طرفین محرمانه تلقی شده باشد. به آن دسته از اطلاعاتی که قبل از افشا از ناحیه گیرنده شناخته شده نبوده است به نحوی که از نوشته های گیرنده می توان آن را فهمید. سه- اطلاعاتی که در حال حاضر برای عموم مردم افشا نگردیده و شناخته شده نیست. چهار- آن دسته از اطلاعاتی که گیرنده نمی تواند آنها را از منابع دیگری تهیه کند و اطلاعات و مدارک فنی مربوط به تحقق موضوع قرارداد برای گیرنده جنبه محرمانه نداشته و می بایست توسط واگذارنده در اختیار وی قرار داده شود، گیرنده باید تعهد نماید از افشای آن بخش از اطلاعات مربوط به قرارداد که محرمانه بودن آن مورد توافق طرفین قرار گرفته خودداری نمایند. همچنین لازم به ذکر است مدت زمان عدم افشای اطلاعات محرمانه که به هر صورت از طول مدت قرارداد تجاوز نمی نماید در قرارداد مربوطه تعیین خواهد شد. (ابراهیمی و خوش چهره، ۱۳۹۴: ۲۳)

رعایت شرط محرمانگی در قراردادهای سرمایه گذاری (تامین سرمایه)

آزادی قراردادی به عنوان مصداق اساسی و جنبه ی مهم اصل حاکمیت اراده شناخته می شود که به موجب آن افراد روابط قراردادی خود را آنگونه که می خواهند تنظیم می کنند. قراردادهای نفتی نیز از جمله قراردادهایی هستند که طرفین برای امضای آن از آزادی اراده برخوردارند و همچنین برای درج شروط مهم و اساسی در آن می توانند با حفظ حاکمیت اراده اقدام کنند. بطور کلی بر اساس توافق عدم افشا که یک توافق بسیار مرسوم و معمول در عالم تجارت و فعالیت های اقتصادی است، طرفین توافق می کنند یک سری اطلاعات محرمانه شامل دانش و اطلاعات که طرفین به منظور خاصی به یکدیگر عرضه می کنند افشا نشود و صرفاً در همان منظور خاص مورد استفاده قرار گیرد. این نوع توافق در واقع اطمینان دو طرفه ایجاد می کند تا براحتمی اطلاعات، دانش و رازهای تجاری خود را به اشتراک بگذارند بدون آنکه بیم آن را داشته باشند که این اطلاعات به طرف سوم منتقل شود، بنابراین توافقنامه یا پیمان نامه عدم افشا به منظور مصون داشتن هر نوع اطلاعات محرمانه، انحصاری یا اسرار تجاری منعقد می شود تا محرمانگی تجاری را میان طرف های موافقت نامه های مهم اقتصادی حفظ کند.

تعهد به راز داری در قرارداد مشارکت در تولید

یکی از مهم ترین تعهدات شرکا قبل و بعد از امضای موافقت نامه اصلی سرمایه گذاری مشترک^۱، تعهد به رازداری است. به طور معمول پیش از شروع مذاکرات و تبادل اطلاعات مالی، فنی و قراردادی، مذاکره کنندگان موافقت نامه رازداری امضا کرده و متعهد می شوند اطلاعاتی که در هنگام مذاکرات بین آنها رد و بدل می شود را محرمانه نگه داشته و از افشای آن در مقابل اشخاص ثالث خود داری کنند. تعهد به حفظ محرمانگی ممکن است به موجب شرط ضمن عقد و یا به موجب قرارداد محرمانگی جداگانه باشد. نکته حایز اهمیت این است که تعهد به حفظ محرمانگی حتی در زمانی که به صورت شرط ضمن عقد تنظیم می شود، این شرط از جهت صحت و بطلان و همچنین از جهت فسخ یا اعتبار تابع قرارداد اصلی نیست و حتی در صورت بطلان یا فسخ قرارداد، تعهد به محرمانگی باقی می ماند. (فرحزادی، ۱۳۸۵: ۲۱)

تعهد به حفظ محرمانگی شامل سه عنصر می باشد، ۱- تعیین اطلاعاتی که باید محرمانه تلقی شوند. ۲- استثناهایی که بر اصل حفظ محرمانگی وجود دارند. ۳- مدت حفظ محرمانگی. گاهی این موافقت نامه تا پس از انعقاد قرارداد به حیات خود ادامه داده و یکی از ضمائم قرارداد را تشکیل می دهد، در بسیاری از موارد نیز، راز داری به صورت یک شرط در قرارداد سرمایه گذاری مشترک گنجانده می شود. به موجب شرط رازداری هر یک از شرکای سرمایه گذاری مشترک متعهد می شود اطلاعات فنی (شامل نقشه ها، مدل ها، فرمول ها، فرآیندها و دستورالعمل ها) تجاری، قراردادی و مالی که از سایر شرکا تحصیل کرده است را در طی مدت معین به صورت محرمانه نگه دارد.^۲

بر اساس شرط مزبور هر یک از شرکا متعهد می شود نه تنها اطلاعات محرمانه را در برابر اشخاص ثالث افشا نکند، بلکه این اطلاعات را در غیر هدفی که در مشارکت برای آن تعریف شده است نیز به کار نگیرد و منحصر در راستای اهداف جوینت ونچرمورد استفاده قرار دهد. به منظور اجتناب از بروز هرگونه اختلاف آتی در مورد تعهد به راز داری، ضروری است در موافقت نامه به مصادیق اطلاعات محرمانه و علل و اسبابی که افشای این اطلاعات را مجاز می سازد تصریح شود. معمولاً در قراردادهای جوینت ونچر به تعهد شرکا در اتخاذ تدابیر احتیاطی

^۱ - joint venture

^۲ - the parties will (and will ensure that their associated companies and their connected person) will at all times during the period of this agreement and during the five years thereafter take all reasonable steps to keep confidential all confidential information which it or they may acquire in relation to any of her party (or any associated company or connected person of any other party) and will not use or disclose any such information.

برای جلوگیری از افشای اطلاعات تصریح شده و مواردی که این امر مجاز است، احصا می شود، چنین ساز و کاری از بروز اختلاف بین شرکا راجع به افشای مجاز یا غیر مجاز اطلاعات محرمانه جلوگیری می کند. به طور معمول پیش بینی می شود که در موارد زیر افشای اطلاعات محرمانه از سوی شرکای جوینت ونچر مجاز شمرده شده است و سبب ایجاد مسولیت برای آنها نخواهد بود:

الف- اطلاعات محرمانه در تاریخ افشای آنها توسط یکی از شرکا برای سایر شرکا شناخته شده باشد.

ب- اطلاعات بدون افشای شریک (دریافت کننده اطلاعات)، در دسترس عموم قرار گرفته و به صورت اطلاعات عمومی درآمده باشد.

پ- افشای اطلاعات به موجب مقررات قانونی، مانند مقررات بورس اوراق بهادار، حکم دادگاه و یا دستور مقامات ذی صلاح قانونی الزامی باشد، در این صورت شریک افشا کننده اطلاعات باید این موضوع را به وسیله یک اعلامیه کتبی قبل از افشاء به سایر شرکای ذی نفع ابلاغ کند. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۵: ۴۰۰)

تعهد به راز داری در قراردادهای بیع متقابل

همانطور که پیش تر ذکر شد مطابق این شرط پیمانکار متعهد می شود اطلاعات فنی و تکنیکی، نقشه‌ها، گزارش‌ها و سایر اطلاعاتی که در عملیات نفتی از اهمیت اساسی برخوردارند را پس از خاتمه قرارداد نیز محرمانه نگه داشته و از افشای آن بدون رضایت دولت میزبان خود داری کند. در قرارداد بیع متقابل (مدل قراردادی رایج در سال ۲۰۰۸) شرطی در خصوص بقای تعهد به رازداری پس از خاتمه قرارداد گنجانده نشده است، ولی ذیل شروط مختلف، به تعهد پیمانکار در خصوص تحویل و استرداد نمودارها، اطلاعات و اسناد راجع به حفاری، عمق بخشی، بستن و رهاسازی چاه‌ها، مطالعات لرزه نگاری، اطلاعات زمین شناسی و ژئوفیزیکی و غیره که در ارتباط با میدان نفتی و گازی تحت قرارداد به دست آمده تاکید شده است. مطابق شروط مزبور، اگرچه پیمانکار قادر است رونوشتی از اطلاعات، نمودارها و اسناد فوق را در طول قرارداد برای خود نگه دارد، ولی به هنگام خاتمه قرارداد، ملزم است نسخه رونوشت این داده‌ها را نیز به شرکت ملی نفت ایران تحویل دهد. برای مثال در بند ۱ ماده ۲۸ یکی از قراردادهای بیع متقابل مقرر می کند: هر گونه طرح، نقشه، گزارش، یادداشت، نوار، اطلاعات علمی و فنی و سایر اطلاعات مشابه مربوط به عملیات توسعه موضوع قرارداد باید توسط پیمانکار سری تلقی شده و محتوی و نتایج آن‌ها نباید بدون رضایت قبلی مکتوب شرکت ملی نفت ایران توسط پیمانکار افشا شود، مگر نسبت به شرکت‌های وابسته که در عملیات توسعه درگیر شده‌اند. هر چند تعهد

به حفظ محرمانگی برای مراقبت از اطلاعات با ارزشی است که برای یک کارفرما اهمیت داشته و نباید در دسترس دیگران قرار گیرد، اما تعهد مزبور نباید به نحوی باشد که وظایف قانونی یا قراردادی پیمانکاران را مختل کند. برای اینکه پیمانکار بتواند عملیات نفتی را انجام دهد، پیمانکار باید مجاز باشد که اطلاعات مزبور را در اختیار کارکنان، مشاوران، پیمانکاران فرعی، سازندگان و افرادی که تامین هزینه های مالی پروژه را بر عهده دارند قرار دهد. همچنین هر پیمانکاری از جهت قانونی وظایفی دارد که انجام این وظایف ممکن است مستلزم افشای برخی از اطلاعات سری باشد، مثل اطلاعاتی که باید در اختیار مقامات دادگستری، مالیاتی، گمرک، بورس و امثال آن قرار گیرد. با این حال شروط مزبور کفایت از تعهد پیمانکار به محرمانه نگاه داشتن اطلاعات اساسی پروژه پس از خاتمه قرارداد، نمی کند بطور کلی. پیش بینی چنین مقرراتی به ویژه در خصوص توسعه میداین نفتی یا گازی مشترک با کشورهای همسایه، از اهمیت اساسی برخوردار است (شکری و مظلوم رهنی، ۱۳۹۸: ۱۴۹)

زیرا ممکن است پس از خاتمه قرارداد، اطلاعات اساسی و محرمانه پروژه در دسترس پیمانکاران نفتی وابسته به پیمانکار در کشورهای مزبور قرار گرفته و اهداف پروژه را تحت الشعاع قرار دهد از این رو ضروری است در مدل های بعدی قرارداد مزبور، شروطی در خصوص منع افشای اطلاعات اساسی و محرمانه توسط پیمانکار پس از خاتمه قرارداد پیش بینی شود. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۵: ۷۷۰)

محرمانگی در قراردادهای امتیازی

در قراردادهای امتیازی، امتیاز گیرنده در قبال پرداخت مالیات و بهره ی مالکانه امتیاز انحصاری اکتشاف و تولید نفت خام و گاز طبیعی را به دست می آورد، مالک محصولات تولیدی از میدان شامل نفت و گاز و میعانات است و طبیعتاً مالک اطلاعات و داده هایی است که از میدان و مخزن به دست می آید. اما این اطلاعات و داده ها برای دولت میزبان نیز با اهمیت است و از این رو در قراردادهای مذکور نیز شرط محرمانگی در قراردادها پیش بینی می شود. مثلاً در قرارداد امتیازی نمونه ی دولت برزیل مدل ۲۰۰۸، ماده ۳۳ به شرط محرمانگی اختصاص داده شده است. به موجب این ماده تمامی اطلاعات و داده های حاصل از میدان باید به طور مطلق توسط امتیاز گیرنده محرمانه تلقی شده و بدون اجازه ی قبلی و مکتوب (نهاد اعطا کننده ی امتیاز) افشا نشود. بر اساس بند ۳ ماده ۳۳ این قرارداد، اگر امتیاز گیرنده قصد افشای اطلاعات را داشته باشد باید از طریق یک اعلامیه ی کتبی و طی یک مدت سی روزه اطلاعاتی که قصد افشای آن را دارد و اشخاصی که این اطلاعات را دریافت می کنند را به نهاد اعطا کننده ی امتیاز

اطلاع دهد.^۱

محرم‌انگی در قراردادهای خدمت ریسک پذیر

قراردادهای خدماتی خطرپذیر^۲ بر مبنای نص قانون نفت سال ۱۳۵۳ ه.ش ۱۹۷۴ م مطرح گردید و از آن تاریخ تا قبل از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ ه.ش (۱۹۷۹ م) شش قرارداد خدماتی منعقد گردید. (امانی، ۱۳۸۹: ۲۳) این قراردادها که عمدتاً با شرکت های درجه دوم اروپایی و آمریکایی تنظیم شده بودند، عبارتند از؛ یک قرارداد با شرکت اولترامار انگلیس^۳ برای اجرای عملیات نفتی در غرب بندرعباس، دو قرارداد با شرکت آلمانی دمنیکس^۴ برای اجرای عملیات در حوزه هایی در حوالی شیراز و حوالی آبادان، یک قرارداد با شرکت ایتالیایی آجیپ^۵ برای اجرای عملیات در حوزه ای حوالی بندرعباس، یک قرارداد با شرکت فرانسوی CFP برای اجرای عملیات در حوزه ای در جنوب شرقی فارس و نهایتاً یک قرارداد با شرکت آمریکایی آشلند^۶ و شرکت کانادایی پان کانادین پترولیوم لیمیتد برای اجرای عملیات در شمال غربی بندرعباس. (موحد، ۱۳۸۶: ۱۴)

در قراردادهای خدمت ریسک پذیر، طرف دوم قرارداد به عنوان پیمانکار دولت میزبان انجام تعهداتی را در میدان نفتی در ارتباط با هر یک از مراحل اکتشاف، توسعه و تولید یا به صورت یک مجموعه ی پیوسته یا در هریک از مراحل به صورت مجزا به عهده می گیرد. در این قراردادها نیز پیمانکار متعهد به رعایت محرم‌انگی مطابق با مفاد موافقت نامه و شرط محرم‌انگی است. مثلاً در قرارداد خدمت اکوادور مدل ۲۰۰۷ در بند ۱ ماده ۱۶ مقرر شده: تمامی اطلاعات تفسیر شده یا نشده، داده های مربوط به سنگ مخزن و خود مخزن، در مقابل اشخاص ثالث مطلقاً محرمانه تلقی شده و جز از طریق اجازه ی مکتوب و قبلی کمیته ی اجرایی قرارداد قابل

^۱ -Bernard S Black the core fiduciary duties of outside directors. Asia business law review 2001.vol 3 1.B

^۲ -Risk Service Contracts (RSC)

^۳ -ULTRAMAR

^۴ -DEMINEX

^۵ -AGIP

^۶ -ASHLAND

افشا نخواهد بود. اطلاعات و افرادی که می توان آن ها را بدون رضایت کمیته ی اجرایی افشا نمود عبارتند از:

الف- هیات مدیره و کارمندان هر یک از طرفین. ب- مشاوران مستقل، میانجی ها و داورانی که در موافقت نامه ی محرمانگی پیش بینی شده اند. همچنین در ماده ۱۴ قرارداد پیمانکاری بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت دمینکس آلمان در خصوص اطلاعات محرمانه چنین مقرر کرده است: هرگونه طرح ها، نقشه ها، مقاطع، گزارشات، سوابق اطلاعات علمی و فنی و هر نوع اطلاعات مشابه دیگری که مربوط به عملیات پیمانکار کل تحت این قرارداد پیمانکاری باشد، بایستی از طرف پیمانکار کل محرمانه تلقی گردد به این معنی که پیمانکار کل نباید محتویات و یا نتایج آن ها را بدون رضایت شرکت ملی نفت ایران افشا نماید. همچنین در ماده ۳۴ قرارداد پیمانکاری اکتشاف و تولید با^۱ اراپ متن مشابهی در خصوص اطلاعات محرمانه مقرر داشته است: اراپ و پیمانکار کل، کلیه طرح ها، نقشه ها، مقاطع و گزارش ها و جداول و اطلاعات علمی و فنی و هر گونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی پیمانکار کل را که به موجب این قرارداد مقرر گردیده محرمانه تلقی خواهند کرد. بدین معنی که مندرجات یا مفهوم آن ها نباید بوسیله اراپ و پیمانکار کل بدون رضایت شرکت افشا شود. شرکت ملی نفت ایران از دادن رضایت بدون دلیل موجه امتناع یا در اعلام آن تاخیر نخواهد کرد. (شکری و مظلوم رهنی، ۱۳۹۸: ۱۵۱)

ج- نهادهای دولتی از قبیل سازمان تامین اجتماعی یا اطلاعاتی که باید در اجرای احکام دادگاه افشا شوند.

^۱ - دهمین قرارداد نفتی منعقد شده بین شرکت ملی نفت ایران و موسسه دولتی فرانسه به نام اختصاری اراپ می باشد.

تعهد به امانت داری در قراردادهای جوینت ونچر

یکی از شروط عمومی در قراردادهای جوینت ونچر، شرط (تعهد به امانت داری) است. بر مبنای این شرط شرکا متعهد می شوند در راستای منافع مشارکت، عمل کرده و اهداف و منافع پروژه را مقدم بر اهداف و منافع خود قرار دهند، اگرچه تعهد به امانت داری، مصداقی از تعهد به حسن نیت است و تعهد به حسن نیت، عنوانی عمومی است که تعهدات شرکا در راستای تحقق پروژه موضوع جوینت ونچر بر مبنای آن تفسیر می شوند، ولی این تعهد به طور خاص شرکا را متعهد می سازد که منافع جمعی (جوینت ونچر) را به منافع فردی خود ترجیح داده و هر یک متناسب با اختیارات و صلاحیتی که دارند، منافع مشارکت را در درجه اول اهمیت قرار دهند. از آنجا که در جوینت ونچر، اشخاص مختلف با منافع متفاوت حضور دارند، موفقیت پروژه در گرو اتحاد و اطمینان متقابل آنها به یکدیگر و تلاش به منظور رسیدن به هدف مشترکی است که قرارداد را در راستای رسیدن به آن امضا کرده اند. بر همین اساس است که تعهد به امانت داری در این قراردادها جلوه و اهمیت خاصی پیدا می کند.

در برخی مواقع تعهد به امانت داری ممکن است حتی قبل از انعقاد قرارداد و هنگام مذاکرات ایجاد شود، در این حالت، شرط اصلی تحقق تعهد مزبور، ایجاد رابطه ای بین مذاکره کنندگان است که بر مبنای آن یکی از مذاکره کنندگان اطلاعات محرمانه و ارزشمند خود را افشا کرده و خود را در معرض آسیب پذیری قرار می دهد. برای مثال در دعوی *lac minerals limited v. international corona resource Ltd* خواهان که یک شرکت حفاری در زمینه اکتشاف منابع نفتی است، با پیشنهاد شرکت خوانده و به منظور امضای قرارداد جوینت ونچر وارد مذاکره شد، در هنگام مذاکرات، شرکت خواهان بر اساس حس اعتماد و رابطه ای که ایجاد شده بود، اقدام به افشای نتایج برنامه های حفاری خود کرد، مذاکرات به انعقاد قرارداد جوینت ونچر منجر نشد و شرکت خوانده با استفاده از اطلاعاتی که به دست آورده بود، به رقیب اصلی شرکت خواهان مبدل شد. شرکت خواهان علیه شرکت خوانده به استناد نقض تعهد به امانت داری اقامه دعوی کرد، دادگاه تجدید نظر استرالیا در رای خود مقرر کرد: صرف انجام مذاکره بین شرکت خواهان و شرکت خوانده، اگر چه متضمن ایجاد رابطه مشمول امانت داری نیست، ولی در رابطه مزبور، تعهد به امانت داری هنگامی ایجاد شد که شرکت خواهان، اطلاعات محرمانه و ارزشمند خود را در خصوص نتایج برنامه حفاری اش در اختیار شرکت خوانده گذاشت و موضع خود را بر اساس حس اعتماد و اطمینان، در معرض خطر و آسیب پذیری قرار داد.^۱ تعهد به امانت داری

^۱ -Geoff Brodie, the fiduciary obligation in the context of the joint venture relationship. *canterbury law review*. vol.14.2008.p261

خود به تعهد به وفاداری و تعهد به مراقبت تقسیم می شود. بر مبنای تعهد به وفاداری یا صداقت، هر یک از شرکا و اعضای کمیته مدیریت متعهد می شوند هر کجا منافع مشارکت با منافع شخصی ایشان در تعارض قرار گرفت، منافع جوینت ونچر را بر منافع شخصی خود مقدم بدانند. در تعهد به مراقبت، شرکا و اعضای کمیته مدیریت متعهد می شوند در راستای انجام وظایفی که به موجب قرارداد و طی مدت مشخص بر عهده گرفته اند، بطور معقول و متعارف تلاش کنند^۱. به منظور ایجاد تعهد به امانت داری نیاز به تصریح و حتی ذکر آن در قرارداد نیست، بلکه این تعهد بر حسب ماهیت رابطه ای که بین طرفین قرارداد وجود دارد، ایجاد می شود. در برخی از آرای قضایی نیز به این امر تاکید شده است^۲. قرارداد جوینت ونچر بر حسب ماهیت مشارکتی خود، یکی از مصادیق بارز روابطی است که تعهد به امانت داری در آن همواره وجود دارد. تعهد به امانت داری در جوینت ونچر، شرکای عادی را در برابر شرکای منصوب کننده مدیران، و شرکای اقلیت را در برابر شرکای اکثریت حمایت می کند. (حاتمی و کریمیان، ۱۳۹۵: ۴۴۲)

مدت زمان شرط محرمانگی

از دیگر موارد مهم در شرط محرمانگی مدت زمانی است که تعهد به محرمانگی باید حفظ شود. در برخی از موارد تکلیف محرمانگی بدون قید زمان است و این تکلیف تا زمانی که اطلاعات مزبور به نحو دیگری در اختیار عموم قرار نگیرد، طرف قرارداد موظف به حفظ محرمانگی آن ها است. در قرارداد های بیع متقابل از این روش پیروی شده و تعهد محرمانگی مدت ندارد. از آنجا که این تکلیف اصولاً نمی تواند برای همیشه باشد، تعهد محرمانگی معمولاً مقید به مدت معینی می شود. این مدت حسب نوع قرارداد و اطلاعات آن ممکن است متفاوت باشد. برای مثال در قرارداد رومیلا عراق این مدت سه سال از زمان فسخ قرارداد یا انقضای آن معین شده است. (شیروی، ۱۳۹۳، ۵۰۰)

^۱ -Larry E. Rabstein fiduciary duties and Limited partnership Agreements. LLLinois law and economic. working paper. april 2003. Pp 12-13.

^۲ -Smith D. Gordon. the critical resource Theory of fiduciary Duty. Vanderbilt law review. vol. 55. 2002. p. ۱۴۲۳ .

نتیجه گیری

امروزه حق دستیابی به اطلاعات، از حقوق بنیادین بشر است و ابزارهای نوین ارتباطی و به ویژه گستره فضاهاى مجازى، فرصتهای بی بدیلی را در تحقق این حق اساسی فراهم آورده است اما این حق اساسی سبب نخواهد شد تا برخی از اطلاعات محرمانه که به جهت محرمانگی دارای ارزش می باشند، مورد تعرض قرار گیرند. ارزش اقتصادی اطلاعات، نقش مهمی در تنظیم روابط تجاری فعالان عرصه اقتصادی دارد. از جمله این اطلاعات، میتوان به حقوق اسرار تجاری و اقتصادی اشاره نمود. اطلاعات ارزشمند همواره در معرض هجوم اشخاصی است که با نیتی پلید، ثمره چینی از کوشش دیگران را در سر می پروراند؛ از این رو سیاست جنایی باید چتر حمایتی خود را بر سر دارنده اطلاعات بگستراند.

حقوق اسرار تجاری و اقتصادی از مفاهیم کمتر شناخته شده در حقوق ایران است و این امر ناشی از فقدان قوانین و مقررات و سابقه قابل توجه در این زمینه می باشد. در این خصوص حتی مطالعات کافی و جامعی نیز صورت نگرفته است. از حیث جایگاه، حقوق اسرار تجاری به طور سنتی در حیطه مالکیت‌های فکری در مفهوم دقیق آن قرار میگیرد. بخش عمده‌های از رازهای تجاری ناشی از تلاشهای فکری است؛ با وجود این، حقوق اسرار تجاری، محصور در اطلاعات خلاقانه نیست و قلمرو آن شامل هر نوع اطلاعات ارزشمند تجاری، به ویژه اطلاعات واجد ارزش رقابتی نیز میگردد. از این رو، پیوند نزدیکی میان حقوق اسرار تجاری و حقوق رقابت وجود دارد. افزون بر این، ماهیت اسرار تجاری که نوعی اطلاعات است، گستره آن را در مجاورت حقوق اطلاعات قرار میدهد.

حقوق اسرار تجاری، یکی از برجسته ترین نقاط تلاقی مزیت‌های اخلاقی و قواعد حقوقی به شمار می‌آید؛ زیرا رازپوشی، ویژگی‌ای است که اخلاق آن را می‌ستاید و قانون آن را در مواردی لازم می‌شمرد. راز تجاری به اطلاعاتی اطلاق میشود که شخص و یا شرکت دارنده اطلاعات نمی‌خواهد رقیبان از آن آگاهی یابند. حقوق اسرار تجاری همانند سایر اشکال مالکیت‌های فکری، توسط نظام‌های حقوقی مورد حمایت قرار میگیرد. در روزگار امروز حمایت اسرار تجاری علی‌الخصوص با توجه به گستردگی بازار و رقابت روز افزون جهانی اهمیتی روزافزون یافته است. هر چند که ریشه‌های اصول حمایت از اسرار تجاری در مفاهیمی چون احترام به تصمیم‌گیری در خصوص افشای ارادی اطلاعات و احترام به روابط محرمانه مستقر بوده که به نوبه‌ی خود مبین بهترین الگو در جهت شناسایی و تفکیک تخصص و بهره‌برداری مجاز و ممنوع از این اسرار و اطلاعات است.

حقوق اسرار تجاری قلمرویی وسیع است که در عرصه حمایت از مالکیت‌های فکری و تضمین رقابت منصفانه، نقشی فعال بر عهده دارد. علی‌رغم اختلافات تعبیری در مفهوم اسرار

تجاری و حدود مرزهای آن، عناصری که اسرار تجاری متضمن آنها بوده و کم و بیش نیز مورد اتفاق حقوقدانان قرار گرفته عبارتاند از آنکه راز تجاری ماهیتا اطلاعاتی است که ارزش تجاری بالقوه یا بالفعلی دارد به سبب آنکه واجد وصف محرمانگی است و دارنده تدابیر متعارفی در حفظ محرمانگی آن و رازپوشی ترتیب می دهد، به نحوی که اطلاعات محرمانه مذکور برای دیگران به سادگی قابل اجرا و دستیابی نمی باشد. قواعد کنونی حمایت از اسرار تجاری در موقعیتهای و روابط مختلف، آنچنان قوام یافته است که حقوق دارنده اطلاعات محرمانه را به نحو مطلوب و شایسته ای تضمین می کند. همین امر سبب افزایش سطح اعتماد به قواعد حقوق اسرار تجاری شده و گسترش رویه های رقابتی مشروع را در پی داشته و به طور کلی مدیریت فعالیتهای تجاری را سهولت بیشتری بخشیده است.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی، مریم (۱۳۹۵). حقوق نقل و انتقال سهام در بورس، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش.
- اسکینی، ربیعا. (۱۳۸۶). حقوق تجارت (برات، سفته، قبض انبار، اسناد در وجه حامل و چک)، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.
- اسکینی، ربیعا. (۱۳۹۶). حقوق شرکتهای تجاری، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
- اسکینی، ربیعا، (۱۳۷۱)، مباحثی از حقوق تجارت بین المللی، نشر دانش امروز.
- امانی، مسعود (۱۳۸۹)، حقوق قراردادهای بین المللی نفت، انتشارات دانشگاه امام صادق، تهران
- امامی، حسن (۱۳۷۸). حقوق مدنی، چاپ بیستم، تهران: انتشارات اسلامیه.
- انصاری، باقر. (۱۳۹۳). حقوق حریم خصوصی، تهران: سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی
- انصاری، مهدی (۱۳۹۳). تحلیل اقتصادی حقوق قراردادها، چ دوم، تهران: جنگل.
- پاسبان، محمدرضا. (۱۳۹۵). حقوق شرکتهای تجاری (تهران: سازمان مطالعه و تدوین

- کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
- توکلی کرمانی، سعید. (۱۳۸۹)، انتقال تعهد در حقوق ایران، تهران: انتشارات جاودانه.
 - جعفری لنگرودی، محمدجعفر. (۱۳۶۹)، حقوق تعهدات، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
 - جعفری لنگرودی، محمد جعفر. (۱۳۹۶). ترمینولوژی حقوق. تهران: انتشارات گنج دانش
 - حاتمی، علی، کریمیان، اسماعیل، (۱۳۹۵). حقوق سرمایه گذاری خارجی در پرتو قانون و قراردادهای سرمایه گذاری، انتشارات نیسا
 - رهبری، ابراهیم، (۱۳۹۲). حقوق اسرار تجاری، تهران: سمت
 - ستوده تهرانی، حسن (۱۳۹۲). حقوق تجارت. ج بیست و چهارم، تهران: دادگستر.
 - شبانی، محمد، (۱۳۸۶)، بازارهای مالی و پولی بین المللی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
 - شهیدی، مهدی. (۱۳۸۵). حقوق مدنی ۳. تهران: انتشارات مجد
 - شهیدی، مهدی. (۱۳۹۴). تشکیل قراردادهای و تعهدات (تهران: انتشارات مجد
 - شمعی، محمد. (۱۳۹۵). حقوق قراردادهای اداری. تهران: انتشارات جنگل
 - شیروی، عبدالحسین، (۱۳۹۳). حقوق نفت و گاز، انتشارات میزان
 - صفایی، سید حسین. (۱۳۹۵). قواعد عمومی قراردادهای، تهران: نشر میزان
 - صفایی، سید حسین و دیگران، (۱۳۹۷). حقوق بیع بین المللی: بررسی کنوانسیون بیع بین المللی ۱۹۸۰، با مطالعه تطبیقی در حقوق ایران، فرانسه، انگلیس و ایالات متحده امریکا (تهران: موسسه انتشارات دانشگاه تهران)،
 - طوسی، عباس (۱۳۹۳). تحلیل اقتصادی حقوق شرکتها. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش.
 - عیسائی تفرشی، محمد (۱۳۹۵). مباحث تحلیلی از حقوق شرکتهای تجاری، ج ۱، چ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
 - قاسم زاده، سید مرتضی. (۱۳۹۲). مختصر قراردادهای و تعهدات. تهران: دادگستر
 - قاسمی، محسن. (۱۳۸۸). شکل گرایی در حقوق مدنی، تهران: نشر میزان

- قربانی زلیخائی، مجید (۱۳۹۲). وضعیت حقوقی شرکا در قراردادهای جوینت ونچر. نشر جنگل
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۴). اعمال حقوقی، تهران: شرکت سهامی انتشار
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۳). قواعد عمومی قراردادها، تهران: شرکت سهامی انتشار
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۵). فلسفه حقوق، تهران: شرکت سهامی انتشار
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۳). فلسفه حقوق، تهران: شرکت سهامی انتشار
- کاویانی، کوروش (۱۳۹۵). حقوق شرکتهای تجارتي چ پنجم، تهران: میزان.
- کوتر، رابرت؛ یولن، تامس (۱۳۹۲). حقوق و اقتصاد چ هشتم، ترجمه یدالله دادگر و حامده اخوان هزاوه، تهران: انتشارات پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس و نور علم.
- لطفی، اسدالله. (۱۳۹۳). قواعد فقه (تهران: انتشارات خرسندی
- محقق داماد، سید مصطفی و دیگران، (۱۳۹۶). حقوق قراردادها در فقه امامیه، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
- موحد، محمد علی. (۱۳۸۶)، قانون حاکم: درس هایی از داوری های نفتی، کارنامه، تهران
- وحیدی، فریده (۱۳۹۵). رژیم حقوقی حاکم بر ثبت شرکتهای تجاری. تهران: میزان.
- هداوند، مهدی، (۱۳۸۹). حقوق اداری تطبیقی، نشر سمت

مقاله ها

- ابراهیمی، تقی زاده، سریر، سید نصرالله، ابراهیم، فرزانه، (۱۳۹۳)، بررسی اصول حقوقی حاکم بر قراردادهای بالادستی صنعت نفت و گاز در ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی دانش حقوق مدنی، سال سوم، شماره دوم
- ابراهیمی، خوش چهره، سید نصرالله، فاطمه، (۱۳۹۴). استفاده، انتقال و توسعه تکنولوژی در صنایع بالادستی نفت و گاز، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه نامه حقوق مالکیت فکری،
- ابراهیمی، شیرجیان، سید نصرالله، (۱۳۹۳)، قراردادهای بالادستی نفت و گاز نظام جمهوری اسلامی ایران و تبیین دلالت های قانونی و الزامات قراردادهای جدید،

- پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، شماره ۱۰، دوره ۳،
- اسماعیلی، محسن؛ تقیزاده، ابراهیم؛ حیربمنور، حسین. (۱۳۹۷). حل چالشهای عمده در دعاوی اسرار تجاری با رفع نزاحم دو حق؛ نشریه فقه و حقوق اسلامی، سال ۹، شماره ۱۶.
 - اسماعیلی، میترا، علی رادان جبلی و منوچهر توسلی نائینی. (۱۳۹۹). تحول مفهوم قرارداد به تاثیر از نقش دولت در نظام حقوقی ایران. فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری شماره ۴۴.
 - اسلامیه، امیر، رستمی، ولی، مهربانی، سجاد، (۱۳۹۶). جایگاه، نقش و آثار محرمانگی اطلاعات و داده ها در قراردادهای بالادستی نفت و گاز، اکتشاف و تولید نفت و گاز، شماره ۱۴۸
 - اخلاقی، بهروز و حسین بیابانگرد (۱۳۷۹). انتقال فناوری و جایگاه آن در سرمایه گذاری خارجی. فصلنامه علمی-پژوهشی مدرس، شماره ۱۷
 - انصاری، باقر. (۱۴۰۱). حمایت از اسرار تجاری در برابر افشای غیرمجاز. فصلنامه علمی پژوهش حقوق خصوصی، دوره ۱۱، شماره ۱۱
 - باستانی، علیرضا (۱۳۹۰). آثار اقتصادی و بسترهای قانون برای تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک، جوینت ونچر. ماهنامه بررسی مسائل و سیاستهای اقتصادی، ش ۹ و ۱۰.
 - باقری، محمود (۱۳۸۵). اقتصاد مبتنی بر بازار و کاستی های حقوق خصوصی. مجله پژوهش حقوق و سیاست. دوره ۸، شماره ۱۹.
 - بختیاروند، مصطفی، آقامحمدی، اکرم، (۱۳۹۵). قرارداد حفظ محرمانگی، راهکاری مطمئن برای جلوگیری از افشای اطلاعات محرمانه ی دارندگان اموال فکری، فصلنامه رشد فن آوری، سال دوازدهم، شماره ۴۸
 - پاسبان، قربانی زلیخایی، محمدرضا، مجید، (۱۳۹۶). حقوق، تعهدات و مسئولیت های شرکا در قراردادهای جوینت ونچر با تاکید بر گروه اقتصادی با منافع مشترک، فصلنامه قضاوت، شماره ۹۰

- حکیمیان، علی محمد (۱۳۸۴). بررسی ماهیت و ساختار جوینت ونچر. مجله حوزه و دانشگاه، سال یازدهم، ش ۴۴
- خارکش، فاطمه و امیرهوشنگ فتحی زاده، (۱۳۹۹). بررسی حقوق تطبیقی قرارداد سرمایه گذاری مشترک جوینت ونچر ایران با چین. بررسی های بازرگانی، ش ۱۰۳.
- رهبری، ابراهیم، (۱۳۸۸). نقش قراردادهای محدودکننده در حمایت از اسرار تجاری (مطالعه در حقوق آمریکا، انگلستان، فرانسه و ایران. فصلنامه تحقیقات حقوقی. دوره ۱۲، ش ۱۴۲
- شکری، طاهره و علیرضا مظلوم رهنی. (۱۳۹۸). شرط تعهد به امانت و رازداری در قراردادهای نفتی بین المللی. فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری. شماره ۴۱
- صادقی مقدم، محمدحسن، طباطبایی نژاد، سیدمحمد، (۱۳۹۱). نگاهی اجمالی بر قراردادهای حفظ اطلاعات، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال اول، شماره ۲
- طباطبائی حصارى، نسرين و صفی زاده، سروش. (۱۳۹۹). تحلیل اقتصادی تعامل دسترسی به اطلاعات و حفاظت از محرمانگی در کارکرد اطلاع رسانی نهاد ثبت شرکت های تجاری. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۵۰، شماره ۴
- طباطبائی حصارى، نسرين؛ زمانى، محمود (۱۳۹۷). کارکرد ثبت شرکت های تجاری در ایجاد اعتماد و امنیت قراردادی. فصلنامه تحقیقات حقوقی. دوره ۲۱، ش ۸۲
- علمى یزدى، حمیدرضا (۱۳۹۲). چالشهای حقوقی تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک پژوهش حقوق خصوصی، سال دوم، ش ۴
- عیسائی تفرشى، محمد و حمید کبیری شاه آباد (۱۳۹۳). تحلیل حقوقی ماده ۱۰۷ قانون برنامه پنجم توسعه: شرایط تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک. پژوهشهای حقوق تطبیقی. دوره ۱۸. شماره ۲
- فرحزادى، على اکبر، (۱۳۸۵). رابطه شرط ضمن عقد و قرارداد، فصلنامه دیدگاه های حقوقی دانشکده علوم قضائی و خدمات اداری، شماره سی و هشتم
- فیضی چکاب، غلام نبی و درزی، علی. (۱۳۹۳). ماهیت حقوقی قرارداد تأمین مالی

فاکتورینگ (مطالعه تطبیقی حقوق آمریکا، انگلیس، فرانسه و ایران). مطالعات حقوق

تطبیقی، دوره ۵، شماره ۲

- قبولی درافشان، سید محمد مهدی، دانش ناری، حمیدرضا و ساعتچی، علی. (۱۳۹۲).

مطالعه تطبیقی حمایت مدنی و کیفری از حقوق اسرار تجاری در نظام حقوقی ایران

و آمریکا. دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، سال

نوزدهم، شماره ۴

- هداوند، مهدی، (۱۳۸۳). حمایت از حقوق اسرار تجاری در حقوق امریکا، کانون وکلا.

شماره ۱۸۴

پایان نامه ها

- یحیی پور، جمشید (۱۳۹۰). نظام حاکمیت (راهبری) شرکتی شرکتهای سهامی در

ایران (مطالعه تطبیقی با حقوق انگلستان و آمریکا)، پایان نامه دکتری رشته حقوق

خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه مازندران

تقریرات

- ره پیک، حسن. (۱۳۹۸). «تقریرات درس حقوق مدنی تطبیقی»، گروه حقوق خصوصی،

دانشگاه علوم قضایی، تهران، ایران، ۱۳۹۸، ۸۳ (جلسه یازدهم، ۲۸ اردیبهشت ۱۳۹۸)

ب- عربی

- حلی (محقق حلی)، نجم الدین جعفر بن حسن. (۱۴۰۸ق). شرائع الإسلام فی مسائل

الحلال و الحرام، جلد ۲ (قم: مؤسسه اسماعیلیان

- حسینی، سید میر عبد الفتاح. (۱۴۱۷ق). العناوین الفقهیة، جلد ۲ (قم: مؤسسه النشر

الإسلامی التابعه لجماعة المدرسین

- عاملی (الشهید الثانی)، زین الدین بن علی بن احمد. (۱۳۸۸). الروضة البهیة فی شرح

اللمعة الدمشقیة، جلد ۲ (قم: دارالعلم.

- مکارم الشیرازی، ناصر. (۱۴۲۵ق). انوار الفقاهة (قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)،

نجفی الجواهری، شیخ محمد حسن. (۱۴۳۰ق). جواهر الکلام، جلد ۲۲ (بیروت: دار إحياء

التراث العربی

- Ass,katja Branko. (2007). Globalization and Crime, Sage Publication, First Publication.
- Gesmer, Lee t ,Protection of Trade Secret in Computer Industry, Available at www. Gesmer. Com/Publication/Tradesecrets.
- Herry, Vickie, l and Clarie Laporte. (2009). A Guidebook of Technical and Business Professionals.
- Hudson, Barbara. A. (2003). Understanding Justice,open University Press, First Published.
- Kitfield. (2007). Corporate Crime, Spionage the Squall, Air Force Magazine for National Journal of Washington.
- Kitzke, Ramon a. (1981). 64 Marq. l. Rev,in Heinonline,1981
- Munice John and Mclaughlin, Sage. (2003). Dictionary of Criminology, First Published.
- Nasher, Hedyeh. (2003). Economics Spoinageand Industrial Spying, Cambridge University Press, First Published. Pace, Christopher Rebel, the Cases of
- Paulomba, Fredrick A. (2008). Trade Show/Fair Pricy and Industrial Espionage, Journal of Convention and Event Tourism, vol9.(٤)
- Ryan, Lamberchet. Trade Secrets and Internet, What Remedies Exists Into Disclosure in Information Age ,the Rreview of Litigation,v 18,n 2
- Berg,Gabriel and Joel M. (2000). and orphy ,Criminal Prosecution of Trade Secret Theft, the Houston Lawyer, v 38,n 1.
- Simon and Jones. (2005). Crimes and Criminals, How to Avoid Being Victim or Perpetrator the Computer and Internet Lawyer Journal,v 22, n1.